

Johanna Lammintakanen FT
Ma. professori
Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos

Mitä priorisoinnilla tarkoitetaan?

Terveysthuollon priorisointi

- Käsitteestä: Mistä on kyse?
- Muutama ajatus ilmiöstä
- Keskustelun, ajattelun ja ymmärryksen kehittyminen vaiheittain

Mitä priorisointi on?

- Erilaisia mahdollisuuksia määritellä:
 - Ensisijaistamista tai palvelujen tärkeysjärjestyksen laatimista
 - Valintoja ja valintojen tekoa
 - Posteriorisointia (priorisoinnin vastakohta)
 - Tietoista ja ammatillista tasa-arvoisten kansalaisryhmien arvojärjestykseen laittamista (Hillgaard; Isomäki 1998)
- Williams (1988) kolmitahoinen päätös:
 - kuka saa, mitä ja kenen kustannuksella?

Mitä priorisointi on?

- Tavoite:
 - luoda sellainen terveydenhuolto, jossa vallitsee paras mahdollinen tasapaino palvelujen tarpeen ja niiden saatavuuden välillä
- Tarkoitus:
 - terveyteen vaikuttavien hoitokäytäntöjen luominen ja sopiminen siitä, miten tarpeellisiksi arvioidut palvelut jaetaan oikeudenmukaisesti (Hanasaaren konsensuskokous 1999)
- Kaikki ne pyrkimykset, joiden tarkoituksena on tietoisesti ohjata terveyspalvelujen käyttöä ja vähentää vähiten vaikuttavien ja tehottomien hoitojen käyttöä (Ryynänen ym. 1999)

Mitä priorisointi on?

- Lönning (2000): jokainen sukupolvi joutuu määrittelemään uudelleen sosiaaliset, kulttuuriset ja psykologiset rajansa, joiden puitteissa eletään. Elämässä, ja myös terveydenhuollossa, on viime kädessä kyse rajoista ja niiden määrittelemisestä.
- Eri vaihtoehtojen välillä tapahtuvaa oikeudenmukaista ja perusteltua päätöksentekoa, jonka tavoitteena on ohjata terveyspalvelujen järjestämistä muuttuvassa toimintaympäristössä. (Lammintakanen 2005)
- Priorisointi = resurssien allokointia kilpailevien vaatimusten välillä (esim. Kapiriri 2007, 2009)

Monitieteisyyden ongelma ja rikkaus

- Terveydenhuollon priorisointia on lähestytty monen tieteenalan näkökulmasta.
 - Hallinto- ja politiikkatieteet korostavat priorisointiprosessia ja siihen liittyvää päätöksenteon näkökulmaa.
 - Filosofia keskittyy erityisesti jakamisen oikeudenmukaisuuteen liittyviin tekijöihin.
 - Oikeustieteet tarkastelevat kansalaisten oikeuksia ja terveydenhuollon velvoitteita.
 - Lääketiede panostaa näyttöön perustuvaan toimintaan ja hoidon vaikuttavuuden kehittämiseen.
 - Taloustieteet tarkastelevat erityisesti tehokkuuteen ja voimavarojen oikeudenmukaiseen jakamiseen tarpeiden perusteella liittyviä näkökohtia.
 - Tiedelähtöiset tarkastelutavat eivät kuitenkaan ota huomioon käytännön priorisoinnin monimuotoisia ongelmia.

Mitä priorisointi on?

Summa summarum:

- Käsitteellisesti vielä epäselvä
- Ajassa ja paikassa muuttuva käsite, kontekstisidonnaisuus (esim. terveydenhuollon eri tasot)
- Käytetään monissa eri merkityksissä sekä synonyymisesti rationing - käsitteen kanssa
 - rationing = säännöstely, sääntely
- Lähikäsitteet, monitieteisyys
- Yhteys terveydenhuollon tavoitteisiin
- Miten siis toimitaan jos ei ihan tiedetä, mistä on kyse?

Priorisointi ilmiönä?

- Missä priorisointi on?
- Ilmenee ainakin eri toiminnan tasoilla
- Voidaan hyödyntää erilaisia julkilausuttuja tai lausumattomia kriteerejä
- Voi tapahtua tietoisesti tai tiedostamatta
- Kuuluu kaikille vai ei kenellekään?
- Ilmeisesti edellytetään myös useamman henkilön, asian, toiminnan, toimenpiteen, vaihtoehdon tms. läsnäoloa
- Päätöksenteon "tyyppi" tai alalaji
- Monimuotoisuus
- Arvojen ja tosiasioiden yhteen kietoutuminen
- Erilaiset apuvälineet, menettelytavat jne. joilla varmistetaan päätöksenteon laatu (esim. AfR, OP:n esityksessä lisää)

Priorisointikeskustelun ja ajattelun kehittyminen

- Ensimmäinen vaihe 1980->:
 - Tavoite: löytää **oikea tapa** priorisoida terveydenhuoltoa makrotasolla sekä **kehittää** mikrotasolla teknisiä apuvälineitä ja yksittäistä potilasta koskevia kriteerejä priorisointiongelman ratkaisemiseksi.
 - Esimerkkeinä Alankomaat, Oregon, Norja
- Toinen vaihe 1990->:
 - Tavoite: kehittää priorisointiprosesseja ja päätöksentekoa makrotasolla.
 - huomio tilivelvollisuuteen, prosessien läpinäkyvyyteen ja tasa-arvoisuuden edistämiseen.
 - konsensus, demokraattisuus
 - Esimerkkinä Uuden Seelannin priorisointityö

Priorisointikeskustelun ja ajattelun kehittyminen

- Kolmas vaihe 2000 -luvun alkupuolella
 - Tavoite: yhdistää tiede ja politiikka painottaen päätöksentekoprosessien **menettelytapoja** ja päätöksenteon tukena käytettyjen menetelmien pätevyyttä.
 - Yhä enemmän huomiota päätösten perusteluihin ja niiden avoimuuteen sekä prosessiin
 - Esimerkkinä AfR -kriteeristö
- Neljäs vaihe 2004 - eteenpäin
 - Korostuu voimakkaasti priorisoinnin tutkijoiden ja päätöksentekijöiden **vuorovaikutuksen tiivistämisen** ja realistisen priorisoinnin tarve.
 - Eri toimijaryhmien osallistuminen, neuvottelut sekä kompromissien hakeminen ovat edellytyksiä prosessin onnistumiselle.
 - Esim. NICE

Priorisointikeskustelun ja ajattelun kehittyminen

- Mitä tämän jälkeen?
 - sekä uusia ratkaisuja terveydenhuollon priorisointiin että uusia menetelmiä **epätasa-arvon ja hyvinvoinnin mittaamiseen** on kehitetty.
 - Tietämys ja ymmärrys ovat lisääntyneet. Samalla kuitenkin tunnustetaan käytännön päätöksentekoon liittyvät ongelmat.
 - Tieto, tiedon tuottaminen ja vaihto nousseet yhä kriittisemmiksi kysymyksiksi
 - Ideaalien ja reaali maailman välisen kuilun kaventaminen

Mitä priorisoinnilla tarkoitetaan? – muutamia kokoavia asioita

- On olennainen kysymys siitä näkökulmasta, millaista ratkaisua asiaan haetaan (sillä kysehän on jonkinlaisesta ongelmasta tai ratkaisua vaativasta asiasta)
- Tarjoillaanko esim. teknistä – poliittista – taloudellista – prosessuaalista – eettistä ratkaisua, josta voi seurata eri vastauksia kysymyksiin kuka, mitä ja millä perusteella
- Kaikki em. ovat todennäköisesti tarpeellisia näkökulmia, mutta kuka ja missä on priorisoinnin kokoava taho (käytännössä)?

Kiitos mielenkiinnostanne!

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO